ГЛАСНИК ЗАВИЧАЈНОГ МУЗЕЈА, Књ. 18 (2025), стр. 27-42
REVIEW OF REGIONAL MUSEUM, Vol. 18 (2025), pp. 27-42

проф. др Далибор ЕЛЕЗОВИЋ
Универзитет Црне Горе
Подгорица

ПОДАТАК О БОРАВКУ ДУБРОВАЧКОГ ДРАГОМАНА МИХА ЗАРИНИЈА У ПЉЕВЉИМА 1732. ГОДИНЕ

АПСТРАКТ: Историјски податак да је дубровачки драгоман Михо Зарини боравио у Пљевљима 1732. године представља значајно сведочанство о његовим дипломатским активностима и о функционисању дубровачко-османских односа. Забелешка у књизи Дубровачког лазарета настала је у оквиру строгог система санитарне контроле успостављеног током епидемије, када је обавезно карантинирање важило за све путнике, без изузетка. Евидентирање Заринијевог доласка показује доследност дубровачких здравствених и административних прописа и истовремено пружа увид у кретање дипломатских посредника у региону. Иако непосредни разлози његовог боравка у Пљевљима нису наведени у извору, околности и његова каснија каријера упућују на то да је реч о службеној мисији. Овај податак осветљава улогу Пљеваља као важног административног и комуникационог центра Херцеговачког санџака и указује на ширу комплексност дипломатских активности које су обликовале односе између Дубровачке републике и Османског царства у првој половини 18. века.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Михо Зарини, Дубровачка република, Пљевља, Херцеговачки санџак, Дубровачки лазарет, дипломатија

Историја Дубровачке републике представља изузетан пример како мала, економски развијена, али војно слаба држава може да

одржава своју независност у условима сложеног међународног окружења и сталних притисака великих сила.[1] Историографија указује на значај дубровачке дипломатије као главног средства опстанка овог града-државе, али познато је да се дипломатска активност не може посматрати изоловано од обавештајне делатности. Информације, њихово прикупљање, систематизација и вешта употреба биле су основни ресурс којим је Дубровачка република надокнађивала недостатак војне снаге.[2] Управо зато, анализа дубровачке дипломатске и обавештајне праксе омогућава дубље разумевање механизама очувања независности у рано модерно доба.[3]

Полазиште овог истраживања представља методолошка премиса о „ненамереним сведочанствима", односно о подацима које извори пружају непланирано, већ као споредни резултат административне или наративне активности својих аутора.[4] Уочавање и интерпретација таквих података отварају могућност да се реконструишу невидљиве димензије дипломатске свакодневице, трговачких веза и обавештајних токова. Такав је пример кратког записа у књизи Дубровачког лазарета[5] из децембра 1732. године, у којем је

---

[1] Видети: Miljenko Foretić, *Dubrovačka Republika i Austrija* (Zagreb: Matica hrvatska, 2017), 15–20.

[2] Видети: Zdravko Šundrica, *Obavještajna služba Dubrovačke republike u 18. stoljeću*, Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku 37 (1999): 157–204.

[3] Током 18. века европске државе постепено унапређују обавештајну праксу, прелазећи на систематско прикупљање података о војним, трговачким и политичким питањима. Према оцени Џеремија Блека, ово доба представља прелазну фазу ка модерним државним обавештајним службама. Jeremy Black, *Intelligence and Espionage in the Late Eighteenth Century* (London: Routledge, 2022), 45–47.

[4] Marc Bloch, *The Historian's Craft* (New York: Vintage Books, 1953), 65.

[5] У Италији, где је краљ Ротари већ у VII веку наложио изолацију заражених лица, овакве установе називале су се лазарети. Назив потиче од чињенице да су у то време многи болесници били смештани у болници Светог Лазара у Риму (Gerlitt). Према другој интерпретацији, порекло назива везује се за библијску личност Лазара (Lazarus), заштитника сиромаха и губаваца, по чијем су имену склоништа за оболеле од губе добила своје име. С временом је прихваћен поступак који је међу првима у средњем веку применила Дубровачка република, а који се састојао у забрани приступа луци сваком броду на којем се појавила куга или друга заразна болест. Таквим

наведено да је драгоман Михо Зарини (око 1700–1765), стигао у Дубровник из Пљеваља.[6] На први поглед, у питању је рутинска административна белешка, али њен значај лежи у томе што потврђује његов боравак у седишту Херцеговачког санџака и указује на природу његових дипломатских и обавештајних мисија у унутрашњости Османског царства. Пљевља су, као административно седиште санџака од 1576. године, представљала једно од важних места за праћење политичких, војних и економских прилика у региону.[7] Дипломатске и обавештајне активности су Дубровнику омогућавале да прикупља прецизне информације и благовремено реагује на промене у околним османским територијама.[8] Тако да примери докумената као овог коришћеног у нашем раду омогућавају да се дипломатска историја чита у ширим контурама, као историја циркулације људи и информација.

Дубровачка дипломатија и обавештајна пракса биле су уско повезане са трговачким активностима. Трговци, бродовласници и пословни људи, распоређени у важним средиштима Медитерана и Балкана, деловали су као мрежа неформалних обавештајаца чији су подаци, путем конзуларних и дипломатских канала, стизали до дубровачког Сената.[9] Ове информације су омогућавале да Дубровачка република предухитри кризе, ублажи сукобе између великих сила и очува своју аутономију. У том контексту улога појединаца као што је био Зарини, један од најистакнутијих дубровачких драгомана 18. века, постаје кључна за разумевање функционисања целог система. Његове

бродовима и њиховим посадама било је строго забрањено свако општење и саобраћај са локалним становништвом током одређеног временског периода, односно све док болест на броду траје или док у потпуности не престане појава нових случајева истог обољења. Hugo Gjanković, *Epidemijske bolesti, lazareti, karantena u prošlosti*, Naše more 17, br. 2 (1970): 83–91.

[6] Državni arhiv u Dubrovniku, Fond Zdravstveni ured (Sanitas) 1527–1808. Knjiga 2, 15.12.1732. (HR-DADU-52, Sanitas, knj. 2).

[7] Ема Миљковић, *Пљевља као седиште Херцеговачког санџака,* Гласник Завичајног музеја Пљевља, 8–9 (2013), 120; Енес Пелидија, *Пљевља и пљеваљски крај у XVIII стољећу*, у Историји Пљеваља, ур. Славенко Терзић (Пљевља: Општина Пљевља, 2009), 165.

[8] Šundrica, *Obavještajna služba Dubrovačke republike u 18. stoljeću*, 158–159.

[9] Šundrica, *Obavještajna služba Dubrovačke republike u 18. stoljeću*, 163–164.

мисије у Цариграду, као и путовања по Херцеговини и Босни, показују како је дубровачка дипломатија била прожета обавештајним задацима.[10] Дубровачка дипломатија је настојала да осигура њен опстанак на танкој линији између Османског царства, Млетачке републике и Аустрије.[11]

Дубровчани су се нашли у сложеној ситуацији због поремећаја у хијерархији османске власти. Султану су плаћали харач, а његовим везирима делили скупоцене поклоне, док повољни султанови укази често нису имали очекивани ефекат у институцијама Босанског ејалета. Поред велике борбе за придобијање Порте, Дубровачка република је морала истовремено водити бројне дипломатске напоре према локалним властодршцима, од беглербега, преко санџакбегова до кадија, како би обезбедила примену својих права и очувала повластице.[12]

Тако први сусрети са новим босанским намесником, попут Али-паше Хеџимовића, били су обележени свечаним церемонијама, покорним изразима и поклонима, а Сенат је преко обавештајних канала настојао да прикупи информације о његовом расположењу. Чак и када је намесник већ био познат дубровачкој влади, као у случају Али-пашиног мандата, Дубровачка република није ништа препуштала случају, ангажујући своје драгомане и посланике да процене политичку климу и обезбеде подршку локалних власти. На овај начин Дубровчани су успевали да, упркос сложеним околностима и удаљености од центра моћи, спроведу своја права и одрже стабилне односе са Османским царством.[13]

Циљ рада јесте да на основу архивске грађе и анализе дипломатских и обавештајних пракси Дубровачке републике прикаже механизме којима је једна мала медитеранска држава успела да сачува своју независност током 18. века. Посебна пажња посвећена је анализи

---

[10] Miović, *Dnevnik dubrovačkog dragomana Miha Zarinija*, 93–94.

[11] Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u XVII stoljeću* (Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2003), 21–23.

[12] Šundrica, *Obavještajna služba Dubrovačke republike u 18. stoljeću*, 157–158.

[13] Vesna Miović, *Bosanski beglerbeg, hercegovački sandžakbeg i diplomacija Dubrovačke Republike*, Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku 38 (2000): 122.

улоге ненамерних сведочанстава у реконструкцији историје, као и студији случаја о делатности Заринија, која илуструје како су дипломатске мисије истовремено биле и обавештајни задаци. Све у складу са новим перспективама у истраживању дипломатске историје, које наглашавају тесну повезаност између обавештајних пракси, трговачких мрежа и политичког опстанка малих држава у епохи хегемонијских надметања великих сила.

Дубровачки Сенат користио је разноврсна дипломатска средства како би обезбедио наклоност босанских намесника и њихових сарадника. Поред реторике ласкања и убеђивања, пажљиво одабрани поклони чинили су суштински елемент дипломатије, одражавајући политичку хијерархију, друштвене обичаје и потребе двора. Наклоност намесника била је пресудна за доследну примену ахднаме и заштиту интереса Дубровачке републике, што је захтевало координацију између Порте, босанских намесника и локалних моћника.[14]

Истраживачи прошлости посебну пажњу посвећују ненамерним сведочанствима у изворима.[15] Истраживање живота човека у одређеном времену ослања се на различита сведочанства, међу њима и она ненамерна, што је омогућило развој историје као дисциплине.[16] Такав пример представља податак забележен у књизи Дубровачког лазарета из децембра 1732. године да је драгоман Зарини дошао у град под Срђем из Пљеваља.[17] Податак да је Зарини морао бити подвргнут карантинирању секундаран је у односу на значај чињенице да је боравио у седишту Херцеговачког санџака.

Познато је да су дубровачки поклисари указивали почасти османским намесницима у њиховим седиштима у Сарајеву, Бањој Луци, Пљевљима, Фочи, Травнику, као и на местима њихових привремених боравишта, што осветљава динамику дипломатских

[14] Ruža Ćurić Radoš, *Dubrovački napori za stjecanje naklonosti bosanskog dvora i utjecaj bosanskih namjesnika u održavanju dubrovačkih povlastica u prvoj polovici 18. stoljeća,* Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti 566=58 (2024), 63–64.

[15] Џон Тош, *У трагању за историјом* (Београд: Clio, 2009), 138.

[16] Paul Ricoeur, *Memory, history, forgetting* (Chicago: University of Chicago Press, 2004), 170–172.

[17] HR-DADU-52, Sanitas, knj. 2, 15.12.1732.

ритуала.[18] Дубровачка дипломатија и обавештајни систем били су средство очувања независности у односу на Османско царство, Млетачку републику и Аустрију.[19] Дипломате и трговци служили су као посредници и извори информација, што је компензовало недостатак војне моћи.[20] У том контексту драгоман Зарини, образован у изузетно кратком року, током скоро четири деценије службе посредовао је у најделикатнијим дипломатским и административним питањима. Са тринаест путовања у Цариград и бројним мисијама у региону, постао је једна од кључних фигура дубровачке дипломатије. Његови извештаји и дневник представљају драгоцен извор за разумевање политичких и културних односа 18. века.[21]

Улога драгомана у Османском царству далеко је превазилазила превођење, обухватајући дипломатско посредовање и сличне активности.[22] У том светлу, први сусрет дубровачких поклисара са новим босанским намесником представља пример пажљиво режиране дипломатске церемоније. Сенат је, преко канала у Цариграду, настојао да прибави податке о новом намеснику, а у случају већ познатих личности, попут Али-паше Хећимовића, обавештајна активност била је ограниченијег обима. Тако је 1736. године Зарини током мисије код требињског миримирана Ибрахим-паше Ресулбеговића испитивао локалне ставове према новом беглербегу.[23]

Османско повлачење у ратовима крајем 17. и почетком 18. века

[18] Miović, *Bosanski beglerbeg*, 130.

[19] Видети: Božo Cvjetković, *Dubrovačka diplomacija I dio* (Dubrovnik: Jadran, 1923), 13–20.

[20] Šundrica, *Obavještajna služba Dubrovačke republike u 18. stoljeću*, 190.

[21] Vesna Miović Perić, *Dragomans of The Dubrovnik Republic: their training and career*, Dubrovnik annals 5 (2001): 93. Vesna Miović-Perić, *Miho Zarini – Dragoman (Interpreter for the Turkish Language) of the Republic of Dubrovnik*, in Zbornik Plurilingvizem v Evropi 18. stoletja, 303–318. Maribor: Slavistično društvo Maribor, 2001, 305.

[22] Natalie Rothman, The Dragoman Renaissance: Diplomatic Interpreters and the Routes of Orientalism. Cornell University Press, 2021. Zaragoza-De León, J. (2025). Book review: The Dragoman Renaissance: Diplomatic Interpreters and the Routes of Orientalism. *Interpreting and Society*, 0(0).

[23] Radoš, *Dubrovački napori za stjecanje naklonosti bosanskog dvora,* 66–67.

учинило је Босански ејалет простором изложеним нападима Аустријанаца и Млечана, уз унутрашњу деморализацију, глад и сиромаштво. Дубровчани су непосредно пре избијања новог рата изразили проаустријску оријентацију, што је произвело комплексну дипломатску ситуацију.[24] Како у Бечу није било напретка у преговорима, Република се поново обратила босанском беглербегу, чија је улога остала пресудна за заштиту дубровачких интереса.[25]

Крајем новембра 1737. године Сенат шаље Заринија у тајну мисију у Сарајево ради испитивања расположења Османлија и учвршћивања лојалности Дубровачке републике. Током пута преко Љубиња, Стоца, Мостара и Коњица, Зарини је систематски прикупљао информације од локалних службеника и становника. Оценио је да је атмосфера у Херцеговини била изразито неповољна због проаустријског става Дубровника, а у Мостару су се чак изрицале претње уништењем Дубровачке републике.[26] Зарини је више пута ишао у званичне посете пашама Босне, понекад као пратња амбасадора захваљујући племићком статусу. Током мисија успоставио је стабилне односе на двору, о чему сведочи и писмо приватног пашиног слуге који га назива „човеком искрености и добронамерности према обема странама".[27] Због епидемије куге 1731. године, послат је у посету санџакбегу Херцеговине без пратње. Годину дана касније предао је поклон новоименованом босанском санџакбегу, а 1733. године код границе је, у пратњи дубровачких племића, затражио затварање два хана чији су посетиоци упадали на дубровачку територију.[28]

У сложеној дипломатској мрежи коју је Дубровачка република исплела у 18. веку, Херцеговачки санџак заузимао је посебно место. Географска близина, трговачке везе и безбедносна питања чинили су Пљевља, као седиште санџакбега, једним од кључних центара у којем

[24] Foretić, *Dubrovačka Republika i Austrija*, 77.

[25] Josip Vrandečić, *Borba za Jadran u ranom novom vijeku: Mletačko-osmanski ratovi u venecijanskoj nuncijaturi* (Split: Filozofski fakultet u Splitu – Odsjek za povijest, 2013.), 187.

[26] Miović, *Dnevnik dubrovačkog dragomana Miha Zarinija*, 95.

[27] Ibid.

[28] Miović-Perić, *Miho Zarini*, 309.

су се укрштали интереси локалних османских власти и дубровачке политике. Сенат је добро увиђао да се стабилност односа са босанским и херцеговачким намесницима не постиже искључиво формалним привилегијама добијеним од Порте, већ и непосредним односима са представницима ејалета. Због тога је развијена пракса да се новим санџакбеговима у Пљевљима упућују поклисари са поклонима, честиткама и дипломатским формулацијама које су осигурале наклоност и заштиту дубровачких интереса.[29]

До 1576. године седиште Херцеговачког санџака налазило се у Фочи, након чега је премештено у Пљевља, где је остало до 1833. године. Ово премештање указује на растући значај Пљеваља као трговачког, административног и војног центра током дуготрајне османске владавине у региону. У ранијој историографској литератури преовладавало је мишљење да је седиште Херцеговачког санџака премештено 1572. године, што је доводило до одређених нетачности у реконструкцији административне историје региона. На основу пажљиве анализе дубровачке архивске грађе, Тома Поповић је дефинитивно разрешио ово питање и утврдио да су Пљевља постала седиште санџака 1576. године. Овај податак омогућава прецизније праћење развоја локалне управе и политичке организације, као и боље разумевање значаја Пљеваља у контексту османске територијалне и економске администрације на Балкану.[30]

Мисије дубровачке дипломатије нису биле само рутинска протоколарна радња. Пљевља као седиште санџака су представљала простор где су се у директном контакту могли проверити политички ставови локалних власти, проценити њихова лојалност Порти и утврдити спремност на сарадњу са Дубровником. Управо у овом контексту појављује се фигура Заринија, драгомана чије је образовање и дипломатско искуство Дубровачка република ставила у службу одржавања односа са османским босанским и херцеговачким званичницима.[31]

Податак из књиге Дубровачког лазарета из 1732. године да је

[29] Radoš, *Dubrovački napori za stjecanje naklonosti bosanskog dvora,* 64–65.

[30] Миљковић, *Пљевља као седиште Херцеговачког санџака,* 120.

[31] Miović, *Dnevnik dubrovačkog dragomana Miha Zarinija*, 93.

Зарини у град под Срђем дошао из Пљеваља, на први поглед упућује на уобичајену евиденцију о карантинским мерама. Но, управо таква „ненамерна сведочанства“ омогућавају историчарима да реконструишу Заринијево кретање и активности. Чињеница да је боравио у седишту Херцеговачког санџака сведочи о његовој улози у успостављању и одржавању односа са тамошњим намесником. Забележено је да је 15. децембра драгоман Зарини, са једним слугом и једним куриром (укупно три особе), дошао из Пљеваља са санитетском потврдом и са стварима су ушли у карантин.[32] Накнадно је забележено на истој страни да је Зарини напустио карантин 25. децембра, на дан Божића.[33] У Дубровачком лазарету боравак путника није био унапред увек строго временски одређен, већ је трајао у складу са проценом карантинских власти. Дужина изолације зависила је од здравственог стања лица, подручја из којег су допутовали, као и од епидемиолошке ситуације у региону.

Пљевља су у том тренутку била поштеђена ратних сукоба и представљала не само административни центар, већ и тачку контроле путева и трговачких токова, што је за дубровачке трговце имало пресудни значај.[34] Заринијева мисија у том контексту добија конкретно дипломатско обезбеђење положаја Дубровачке републике и њених поданика у условима све сложенијих регионалних односа. У 16. и 17. веку сви путеви решавања спорних питања природно су водили дубровачке представнике у Бању Луку или Сарајево, а још чешће у Пљевља, седиште херцеговачког санџакбега, чија је надлежност обухватала читаву границу Дубровачке републике са Османским царством.[35] Тако Заринијев ангажман у Пљевљима одражава и типичне изазове дубровачке дипломатије.[36] Сенат је преко својих обавештајних канала настојао да унапред процени расположење санџакбегова и локалних ајана, а драгоман је био тај који је своје знање језика,

[32] HR-DADU-52, Sanitas, knj. 2, 15.12.1732.

[33] HR-DADU-52, Sanitas, knj. 2, 25.12.1732.

[34] Пелидија, *Пљевља и пљеваљски крај у XVIII стољећу*, 150.

[35] Vesna Miović, *Pljevlja i Dubrovnik u 16. i 17. stoljeću: dubrovački diplomati na dvoru hercegovačkog sandžakbega*, Zbornik radova Husein-paša Boljanić i njegove zadužbine, ur. Enes Pelidija, Branko Banović, Jakub Durgut. (Pljevlja: Zavičajni muzej, 2019), 78.

[36] HR-DADU-52, Sanitas, knj. 2, 15.12.1732.

протокола и локалних прилика користио како би представио Дубровачку републику као лојалну, али истовремено независну политичку целину. Та равнотежа између понизности и самосталности била је најосетљивији део дубровачке политике у контакту са херцеговачким санџакбегом. За време епидемија куге, Сенат је упућивао поклисаре на заобилазне путеве, дозвољавајући им да ангажују једног или више водича, и опремајући их већом количином животних намирница како би што мање застајали и имали контакта са османским поданицима.[37]

Напетости између Дубровника и османских моћника у Херцеговини и Босни уочи Аустријско-турског рата (1737–1739) произилазиле су делимично из економских и политичких очекивања Дубровачке републике. Дубровник се надао да ће аустријска војска успети да заузме Босну, што би Републици омогућило да постане главна извозна лука за аустријске трговачке токове у региону. Ова стратегија, међутим, изазивала је сумњу и неповерење османских званичника, који су Дубровник посматрали као потенцијално проаустријску факторску снагу.[38] Таква ситуација је доводила до појачаног надзора, формалних упозорења и повремених претњи од стране локалних турских моћника, који су настојали да одрже традиционалну контролу над регионалним трговинским и политичким односима, због чега је Република морала да води веома обазриву и пажљиво балансирану дипломатију.[39]

Важан аспект Заринијеве дипломатске мисије огледа се у томе што је акцију започео чак пет година пре избијања рата између Аустрије и Османског царства. Овај податак указује на систематичност и дугорочно планирање дубровачке дипломатије, која је редовно ангажовала емисаре код турских великодостојника како би предвидела и ублажила потенцијалне ризике за Дубровачку републику.[40] Случај

[37] Miović, *Bosanski beglerbeg*, 138.

[38] Miljenko Foretić, *Dubrovnik u vrijeme austrijsko-turskoga rata (1736–1739),* Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku 21 (1983), 41.

[39] HR-DADU-52, Sanitas, knj. 2, 25.12.1732.

[40] HR-DADU-52, Sanitas, knj. 2, 25.12.1732.

Заринија показује да Дубровачка република није реаговала само на непосредну кризу, већ је настојала да обезбеди повољне услове и стабилност у региону уочи могућих ратних сукоба. Оваква рана интервенција имала је више димензија. Омогућавала је прикупљање обавештајних података о расположењу локалних турских званичника и становништва, што је Дубровачкој републици давало могућност да предвиди могуће политичке и економске последице рата. Дипломатски контакт са санџакбегом и другим моћницима служио је као средство ублажавања притисака на дубровачке трговце и дипломате, као и за очување добрих односа. На тај начин, Заринијева мисија представља пример ране и превентивне дипломатске интервенције која је имала за циљ смањење напетости и очување стабилности у региону.[41]

Још један значајан аспект Заринијеве дипломатске мисије огледа се у вођењу преговора директно у седишту Херцеговачког санџака. Тај избор локације био је од стратешког значаја, јер је омогућавао непосредан контакт са санџакбегом и другим локалним бирократама. Тако је Дубровачка република могла да делотворно и ефикасно ублажи напетости и утиче на став османских моћника према Дубровнику. Истовремено, присуство дубровачког емисара у седишту санџака омогућавало је Дубровачкој републици да прати и контролише имплементацију договорених мера, чиме је дипломатска мисија имала не само превентивни, већ и практичан карактер у очувању стабилних односа са османским властима.

У књизи Дубровачког лазарета, која је евидентирала уласке путника и робе у Дубровник, није забележено да је Зарини приликом доласка из Пљеваља носио било какву робу.[42] Пракса је била да су пописивани и путници и њихови трговачки терети. Овај детаљ указује да Зарини није био присутан у Пљевљима у пословне сврхе као трговац, већ у оквиру дипломатске мисије. Недостатак робе у евиденцији карантина потврђује његову улогу као службеника Дубровачке републике чији је задатак био преговарање и посредовање у политичким и административним питањима, а не обављање трговачких активности. Ова чињеница значајно доприноси разумевању

[41] Ibid.

[42] Ibid.

природе и сврхе Заринијевих путовања у Херцеговину и Босну, истичући континуитет његове дипломатске ангажованости.[43]

Податак о боравку дубровачког драгомана Миха Заринија у Пљевљима 1732. године представља важан показатељ начина на који је Дубровачка република користила регионалне османске центре за свој дипломатски и обавештајни рад. Пљевља, као административно седиште Херцеговачког санџака, била су једно од кључних места за деловање дубровачке дипломатије. Запис о Заринијевом боравку показује да дубровачка дипломатија није функционисала само у формалним дипломатским центрима, већ и у важним османским административним средиштима, где се најбоље могао сагледати локални политички контекст. Управо овакви кратки архивски подаци осветљавају практичну димензију дубровачке спољне политике и потврђују да су појединци попут Заринија имали значајну улогу у очувању стабилности и безбедности Републике.

[43] Ibid.

ИЗВОРИ

Državni arhiv u Dubrovniku (Hrvatska)
HR-DADU-52 Fond Zdravstveni ured (Sanitas) 1527–1808. Knjiga 2.

ЛИТЕРАТУРА

Jeremy Black, *Intelligence and Espionage in the Late Eighteenth Century*, London: Routledge, 2022.

Marc Bloch, *The Historian's Craft*, New York: Vintage Books, 1953.

Josip Vrandečić, *Borba za Jadran u ranom novom vijeku: Mletačko-osmanski ratovi u venecijanskoj nuncijaturi*, Split: Filozofski fakultet u Splitu – Odsjek za povijest, 2013.

Hugo Gjanković, *Epidemijske bolesti, lazareti, karantena u prošlosti*, Naše more 17, br. 2 (1970): 83–91.

Zoltán Györe, *Habzburška monarhija: 1526–1792*. Vol. 60. Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za istoriju, 2014.

Dalibor Elezović, *Poslovni nesporazum ili diplomatski pritisak? nota austrijskog veleposlanika u Carigradu, Leopolda von Talmana, Dubrovačkoj Republici iz 1737*, Vjesnik dalmatinskih arhiva, 6, 1 (2025).

Далибор Елезовић, *Руско-аустријско-турски рат (1735–1739): извештаји пуковника Жан Жака Бособра*, Краљево: Историјски архив, 2023.

Gábor Kármán, eds. Tributaries and Peripheries of the Ottoman Empire, (Leiden, The Netherlands: Brill, 06 Aug. 2020) doi: https://doi.org/10.1163/9789004430600

Ема Миљковић, *Пљевља као седиште херцеговачког Санџака*, Гласник Завичајног музеја, no. 8–9 (2013): 119–126.

Vesna Miović, *Bosanski beglerbeg, hercegovački sandžakbeg i diplomacija Dubrovačke Republike*, Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku 38 (2000): 121–164.

Vesna Miović, *Dnevnik dubrovačkog dragomana Miha Zarinija*, Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU, 33 (1995): 93–135.

Vesna Miović, *Dragomans of the Dubrovnik Republic: Their*

Training and Career, Dubrovnik Annals 5 (2001): 81–94.

Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u XVII stoljeću*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2003.

Vesna Miović-Perić, *Miho Zarini – Dragoman (Interpreter for the Turkish Language) of the Republic of Dubrovnik,* in Zbornik Plurilingvizem v Evropi 18. stoletja*,* 303–318, Maribor: Slavistično društvo Maribor, 2001.

Vesna Miović, *Na razmeđu (odnosi na dubrovačko-osmanskoj granici 1667–1806)*, Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU, 1997.

Vesna Miović, *Pljevlja i Dubrovnik u 16. i 17. stoljeću: dubrovački diplomati na dvoru hercegovačkog sandžakbega*, Zbornik radova Husein-paša Boljanić i njegove zadužbine, ur. Enes Pelidija, Branko Banović, Jakub Durgut, Pljevlja: Zavičajni muzej, 2019, 75–86.

Ilija Mitić, *Dubrovačka Republika u međunarodnim odnosima*, Naše more 23, no. 3–4 (1976): 96.

Ivan Parvev, *Habsburgs and Ottomans between Vienna and Belgrade (1683–1739)*, New York: Columbia University Press, 1995.

Енес Пелидија, *Пљевља и пљеваљски крај у XVIII столећу*, у Историји Пљеваља, ур. Славенко Терзић, 149–174. Пљевља: Општина Пљевља, 2009.

Paul Ricoeur, *Memory, History, Forgetting*, Chicago: University of Chicago Press, 2004.

Natalie Rothman, The Dragoman Renaissance: Diplomatic Interpreters and the Routes of Orientalism. Cornell University Press, 2021. Zaragoza-De León, J. (2025). Book review: The Dragoman Renaissance: *Diplomatic Interpreters and the Routes of Orientalism. Interpreting and Society*, 0(0). https://doi.org/10.1177/27523810251362877

Џон Тош, *У трагању за историјом*, Београд, Clio, 2008.

Ruža Ćurić Radoš, *Dubrovački napori za stjecanje naklonosti bosanskog dvora i utjecaj bosanskih namjesnika u održavanju dubrovačkih povlastica u prvoj polovici 18. stoljeća*, Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti 566=58 (2024): 63–90. https://doi.org/10.21857/yl4okf8369

Vinko Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808*, Knjiga 1–2. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1980.

Miljenko Foretić, *Dubrovačka Republika i Austrija*, Zagreb: Matica hrvatska, 2017.

Miljenko Foretić, *Dubrovnik u vrijeme austrijsko-turskoga rata (1736–1739,* Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku 21 (1983), 39–73.

Božo Cvjetković, *Dubrovačka diplomacija I dio*, Dubrovnik: Jadran, 1923.

Zdravko Šundrica, *Obavještajna služba Dubrovačke republike u 18. stoljeću*, Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku 37 (1999): 157–204.

Professor Dalibor ELEZOVIC, PhD

INFORMATION ON THE STAY OF THE RAGUSAN DRAGOMAN MIHO ZARINI IN PLJEVLJA IN 1732

ABSTRACT

The historical record that the Ragusan dragoman Miho Zarini was in Pljevlja in 1732 provides significant insight into his diplomatic activities and the functioning of Ragusan–Ottoman relations. The entry in the book of the Ragusan Lazaretto was made as part of a strict sanitary control system established during an epidemic, when mandatory quarantine applied to all travellers without exception. The recording of Zarini's arrival demonstrates the consistency of Ragusan sanitary and administrative regulations while simultaneously providing insight into the movements of diplomatic intermediaries in the region. Although the immediate reasons for his stay in Pljevlja are not specified in the source, the circumstances and his subsequent career suggest that he was on an official mission. This information sheds light on the role of Pljevlja as an important administrative and communication centre of the Sanjak of Herzegovina and points to the broader complexity of the diplomatic activities that shaped relations between the Republic of Ragusa and the Ottoman Empire during the first half of the 18th century.